Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

13 päivänä helmikuuta 2025*

Ennakkoratkaisupyyntö – Yhteistyö siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Asetus (EU) N:o 1215/2012 – Erityinen toimivalta – 8 artiklan 1 alakohta – Useita vastaajia – Kanteiden välinen ”niin läheinen liittymä”, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa – SEUT 102 artikla – Yrityksen käsite – Emo- ja tytäryhtiö – Rikkominen, johon tytäryhtiö on syyllistynyt – Emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama – Yhteisvastuu – Kansallisen kilpailuviranomaisen päätös – Vahingonkorvauskanteet

Asiassa C-393/23,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaiden ylin yleinen tuomioistuin) on esittänyt 23.6.2023 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 28.6.2023, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Athenian Brewery SA ja

Heineken NV

vastaan

Macedonian Thrace Brewery SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: neljännen jaoston puheenjohtaja I. Jarukaitis, joka hoitaa viidennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit D. Gratsias (esittelevä tuomari) ja E. Regan,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Lamote,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 6.6.2024 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

– Athenian Brewery SA ja Heineken NV, edustajinaan R. Dufour ja E. Pijnacker Hordijk, advocaten,

– Macedonian Thrace Brewery SA, edustajinaan A. J. M. J. de Moncuit de Boiscuillé, avocat, sekä J. W. Fanoy, P. A. Fruytier, T. S. Hoyer ja M. H. J. van Maanen, advocaten,

– Euroopan komissio, asiamiehinään S. Noë ja W. Wils,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.9.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1) 8 artiklan 1 alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Athenian Brewery SA (jäljempänä AB) ja Heineken NV ja toisaalta Macedonian Thrace Brewery SA (jäljempänä MTB) ja joka koskee kannetta, joka on nostettu sen toteamiseksi, että AB ja Heineken ovat yhteisvastuussa sellaisen vahingon korvaamiseksi, joka on aiheutunut MTB:lle sekä SEUT 102 artiklan että kilpailun suojaamisesta 20.4.2011 annetun lain nro 3959/2011 (Nomos 3959/2011 prostasia tou eleutherou Antagonismou) (FEK A’ 93) 2 §:n rikkomisesta, johon AB on syyllistynyt.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus (EY) N:o 1/2003

3 [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten toimivalta”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisilla on toimivalta soveltaa [SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa] yksittäisissä asioissa. – – ”

4 Saman asetuksen 16 artiklan, jonka otsikko on ”Yhteisön kilpailuoikeuden yhtenäinen soveltaminen”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kun kansalliset tuomioistuimet antavat ratkaisuja [SEUT 101] tai [SEUT 102] artiklan nojalla sopimuksista, päätöksistä tai menettelytavoista, joista [Euroopan] komissio on jo tehnyt päätöksen, ne eivät voi tehdä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa komission tekemän päätöksen kanssa. Niiden on myös vältettävä tekemästä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa päätöksen kanssa, jota komissio harkitsee jo käynnistämässään menettelyssä. Kansallinen tuomioistuin voi tässä tarkoituksessa arvioida, onko sen käsittely keskeytettävä. Tämä velvoite ei vaikuta [SEUT 267] artiklan mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin.”

5 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat SEUT 101 tai SEUT 102 artiklan määräyksiä.

Asetus (EY) N:o 1215/2012

6 Asetuksen N:o 1215/2012 johdanto-osan 15, 16 ja 21 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(15) Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden olisi oltava hyvä, ja niiden olisi perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella. Vastaajan kotipaikan tuomioistuimen olisi aina oltava toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riita-asian kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu. Oikeushenkilöiden kotipaikka olisi määriteltävä itsenäisesti yhteisten sääntöjen avoimuuden lisäämiseksi ja toimivaltaristiriitojen välttämiseksi.

(16) Moitteettoman lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen liittymän vuoksi olisi oltava vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi. Läheisellä liittymällä olisi taattava oikeusvarmuus ja vältettävä mahdollisuus siitä, että vastaaja haastetaan sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, johon hän ei kohtuudella ole voinut odottaa joutuvansa. – –

– –

(21) Lainkäytön yhdenmukaisuus edellyttää, että rinnakkaiset oikeudenkäynnit saadaan mahdollisimman vähiin ja että voidaan varmistaa, ettei eri jäsenvaltioissa anneta keskenään ristiriitaisia tuomioita. Olisi säädettävä selkeästä ja tehokkaasta järjestelmästä vireilläolon ja yhdessä käsiteltävien kanteiden ratkaisemiseksi sekä vireilletuloajankohdan määrittämisessä esiintyvien kansallisten erojen välttämiseksi. Kyseinen ajankohta olisi tämän asetuksen soveltamista varten määritettävä itsenäisesti.”

7 Asetuksen II luvun 1 jaksoon, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, kuuluvan 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kanne sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimessa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

8 Asetuksen samaan jaksoon kuuluvan 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla.”

9 Asetuksen 8 artiklan, joka kuuluu asetuksen II luvun 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, 1 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilöllä on kotipaikka jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne myös

1) jos asiassa on useampia vastaajia, sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen, että kanteiden välillä on niin läheinen liittymä, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin;

_ _ ”

Direktiivi 2014/104/EU

10 Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1) 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Kansallisten päätösten vaikutus”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kilpailuoikeuden rikkominen, joka on todettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisella päätöksellä, katsotaan peruuttamattomasti vahvistetuksi niiden kansallisissa tuomioistuimissa SEUT 101 tai [SEUT] 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden nojalla nostettua vahingonkorvauskannetta varten.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos 1 kohdassa tarkoitettu lopullinen päätös tehdään toisessa jäsenvaltiossa, kyseinen lopullinen päätös voidaan esittää kansallisissa tuomioistuimissa kansallisen lainsäädännön mukaisesti ainakin alustavana näyttönä siitä, että kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut, ja että tarvittaessa sitä voidaan arvioida osapuolten toimittamien muiden todisteiden ohella.

3. Tämä artikla ei rajoita SEUT 267 artiklan mukaisia kansallisten tuomioistuinten oikeuksia ja velvollisuuksia.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 AB ja MTB ovat Kreikkaan sijoittautuneita panimoita, jotka harjoittavat toimintaansa Kreikan olutmarkkinoilla. AB kuuluu Heineken-konserniin, jonka emoyhtiö Heineken on sijoittautunut Amsterdamiin (Alankomaat). Heineken määrittelee ryhmän strategian ja tavoitteet. Se ei kuitenkaan itse harjoita operatiivista toimintaa Kreikassa. Heineken omisti syyskuun 1998 ja 14.9.2014 välisenä aikana välillisesti noin 98,8 prosenttia AB:n osakkeista.

12 Epitropi Antagonismou (Kreikan kilpailuviranomainen) totesi 19.9.2014 tekemässään päätöksessä, että AB oli käyttänyt väärin määräävää asemaansa Kreikan olutmarkkinoilla edellisessä kohdassa mainittuna ajanjaksona ja että tätä käyttäytymistä oli pidettävä yhtenä kokonaisuutena pidettävänä jatkettuna SEUT 102 artiklan ja kilpailun suojaamisesta annetun lain nro 3959 2 §:n rikkomisena. Vaikka MTB oli pyytänyt kilpailuviranomaista sisällyttämään Heinekenin tutkintaan, kyseinen viranomainen katsoi päätöksessään, ettei mikään viitannut Heinekenin välittömään osallisuuteen todettuihin rikkomisiin ja ettei erityisten olosuhteiden perusteella voida olettaa, että Heineken olisi käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa AB:hen. Mainittu viranomainen ei lausunut kyseisessä päätöksessä siitä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tunnustetusta kumottavissa olevasta olettamasta, jonka mukaan siinä erityisessä tapauksessa, että emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti kilpailusääntöjen

rikkomiseen syyllistyneen tytäryhtiönsä kokonaan tai lähes kokonaan, kyseisellä emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön käyttäytymiseen ja sen voidaan katsoa olevan vastuussa rikkomisesta samassa määrin kuin mainitun tytäryhtiön (jäljempänä emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskeva olettama).

13 MTB nosti rechtbank Amsterdamissa (Amsterdamin alioikeus, Alankomaat) kanteen, jossa vaadittiin, että AB ja Heineken todetaan yhteisvastuullisiksi edeltävässä kohdassa mainitusta rikkomisesta ja että ne näin ollen velvoitetaan korvaamaan yhteisvastuullisesti MTB:lle tästä rikkomisesta aiheutunut vahinko kokonaisuudessaan. AB ja Heineken vaativat erityisesti, että rechtbank Amsterdam toteaa, ettei se ole toimivaltainen tutkimaan AB:tä vastaan nostettua kannetta. Rechtbank Amsterdam katsoi olevansa toimivaltainen käsittelemään Heinekenia vastaan esitetyt vaatimukset asetuksen N:o 1215/2012 4 artiklan 1 kohdan nojalla, koska kyseisen yhtiön kotipaikka sijaitsee Amsterdamissa. Sitä vastoin se hyväksyi AB:n ja Heinekenin esittämän toimivallan puuttumista koskevan vaatimuksen ja totesi, ettei sillä ole toimivaltaa AB:n osalta, koska Heinekenia vastaan nostetun kanteen ja AB:tä vastaan nostetun kanteen välillä ei ollut asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua ”niin läheistä liittymää”, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin.

14 Gerechtshof Amsterdam (Amsterdamin ylioikeus, Alankomaat), johon alioikeuden tuomiosta valitettiin, kumosi rechtbank Amsterdamin ratkaisun, hylkäsi AB:n ja Heinekenin liitännäisvaatimuksen ja palautti asian kyseiseen tuomioistuimeen uutta käsittelyä ja asiakysymyksen ratkaisua varten. Kyseinen muutoksenhakutuomioistuin katsoi lähinnä, että kyseiset yhtiöt olivat samassa tosiasiallisessa tilanteessa ja ettei voitu riittävällä varmuudella sulkea pois sitä, että ne muodostivat yhden ja saman yrityksen.

15 AB ja Heineken tekivät kassaatiovalituksen Hoge Raad der Nederlandeniin (Alankomaiden ylin yleinen tuomioistuin), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.

16 Kyseinen tuomioistuin toteaa, että sen käsiteltäväksi saatettu asia eroaa 21.5.2015 annetussa tuomiossa CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335) kyseessä olleesta asiasta, jossa unionin tuomioistuin totesi muun muassa, että yrityksiin, jotka olivat maantieteellisesti ja ajallisesti eri tavalla osallistuneet komission päätöksellä todettuun yhtenä kokonaisuutena pidettävään unionin oikeudessa säädetyn kartellikiellon jatkettuun rikkomiseen, kohdistuvien kanteiden välillä oli ”niin läheinen liittymä”, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä oli toivottavaa. Nyt käsiteltävässä asiassa kilpailusääntöjen rikkominen on kuitenkin todettu kansallisen kilpailuviranomaisen eikä komission päätöksellä. Lisäksi on selvää, ettei Heinekenilla itsellään ole liiketoimintaa Kreikan olutmarkkinoilla ja että MTB:n sitä vastaan nostama kanne perustuu yksinomaan siihen ratkaisevaan vaikutusvaltaan, jota sen väitettiin käyttäneen AB:n käyttäytymiseen. Nyt käsiteltävänä olevan tapauksen kaltaisessa tapauksessa, jossa vastaaja kiistää perustellusti käyttäneensä tällaista vaikutusvaltaa, tulee esiin kysymys siitä, onko unionin tuomioistuimen 28.1.2015 antamassa tuomiossa Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) ja 16.6.2016 antamassa tuomiossa Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449) vahvistaman kriteerin mukaisesti mahdollista tukeutua emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskevaan olettamaan, jolloin asiaa käsittelevän tuomioistuimen tulisi todeta olevansa toimivaltainen ratkaisemaan asia, ellei kyseessä oleva emoyhtiö kykene ilman kattavaa todistelua kumoamaan tätä olettamaa.

17 Näissä olosuhteissa Hoge Raad der Nederlanden on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko emoyhtiön kotipaikan tuomioistuimen, kun se nyt käsiteltävän asian kaltaisessa tapauksessa arvioi asetuksen [N:o 1215/2012] 8 artiklan 1 alakohdan mukaista toimivaltaansa toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen tytäryhtiön osalta, kyseisessä säännöksessä tarkoitetun läheistä liittymää koskevan vaatimuksen yhteydessä lähdettävä aineellisessa kilpailuoikeudessa hyväksytystä olettamasta, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa riidan kohteena olevan tytäryhtiön taloudelliseen toimintaan?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, miten tässä yhteydessä on tulkittava perustetta, joka on muotoiltu [28.1.2015 annetussa tuomiossa Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) ja 16.6.2016 annetussa tuomiossa Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)]? Jos emoyhtiön ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön taloudelliseen toimintaan tässä tapauksessa kiistetään, riittääkö asetuksen [N:o 1215/2012] 8 artiklan 1 alakohdan mukaisen toimivallan käyttämiseen kyseisen tytäryhtiön osalta se, ettei tällaisen ratkaisevan vaikutusvallan olemassaoloa voida ensi näkemältä sulkea pois?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksillään, joita on tutkittava yhdessä, lähinnä, onko asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohtaa tulkittava siten, ettei se ole esteenä sille, että kun on kyse kanteista, joissa vaaditaan, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö velvoitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan vahinko, joka on aiheutunut siitä, että kyseinen tytäryhtiö on rikkonut kilpailusääntöjä, emoyhtiön kotipaikan tuomioistuin, jossa kanteet on nostettu, perustaa kansainvälisen toimivaltansa yksinomaan olettamaan, jonka mukaan silloin, kun emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti kilpailusääntöjä rikkoneen tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan, se käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisessä tytäryhtiössä.

19 Asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdassa säädetään, että jos henkilöllä on kotipaikka jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne, jos asiassa on useampia vastaajia, sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen, että kanteiden välillä on ”niin läheinen liittymä”, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin ratkaisuihin.

20 Asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdassa vahvistetun toimivaltasäännön tarkoituksena on mainitun asetuksen johdanto-osan 16 ja 21 perustelukappaleen mukaisesti helpottaa moitteetonta lainkäyttöä, saada rinnakkaiset oikeudenkäynnit mahdollisimman vähiin ja välttää ristiriitaisten ratkaisujen antaminen eri jäsenvaltioissa (tuomio 7.9.2023, Beverage City Polska, C-832/21, EU:C:2023:635, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

21 Koska tällä erityisen toimivallan säännöllä poiketaan asetuksen N:o 1215/2012 4 artiklassa vahvistetusta pääsäännön mukaisesta vastaajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaisuudesta, sitä on tulkittava suppeasti eikä sen voida tulkita koskevan muita kuin kyseisessä asetuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (tuomio 7.9.2023, Beverage City Polska, C-832/21, EU:C:2023:635, 35 kohta).

22 Tästä seuraa, että asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohtaa sovellettaessa on tarkistettava, liittyvätkö saman kantajan eri vastaajia vastaan nostamat kanteet toisiinsa siten, että niiden ratkaiseminen yhdessä on tarpeen, jotta vältettäisiin se, että kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä johtaisi ristiriitaisiin ratkaisuihin. Tästä on todettava, että jotta ratkaisuja voitaisiin pitää keskenään ristiriitaisina, on sen lisäksi, että riita-asioiden ratkaisut eroavat toisistaan, oltava niin, että ero liittyy samaan tosiseikastoon ja samaan oikeudelliseen tilanteeseen (tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdassa vahvistettua sääntöä ei voida tulkita siten, että siinä annettaisiin kantajalle mahdollisuus nostaa kanne useampia vastaajia vastaan vain, jotta toimivaltaa ei olisi sellaisen valtion tuomioistuimilla, jossa jollakin näistä vastaajista on kotipaikka, ja siten kiertää tähän säännökseen sisältyvää toimivaltasääntöä luomalla tai säilyttämällä keinotekoisesti mainitun säännöksen soveltamista koskevat edellytykset (tuomio 7.9.2023, Beverage City Polska, C-832/21, EU:C:2023:635, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

24 Unionin tuomioistuin on myös katsonut, että se mahdollisuus, että kantaja olisi nostanut kanteen useampia vastaajia vastaan vain, jotta toimivaltaa ei olisi sellaisen valtion tuomioistuimilla, jossa jollakin näistä vastaajista on kotipaikka, on poissuljettu, jos kutakin vastaajaa vastaan nostettujen kanteiden välillä on niiden nostamisen yhteydessä läheinen liittymä eli jos niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin ratkaisuihin (ks. analogisesti tuomio 11.10.2007, Freeport, C-98/06, EU:C:2007:5952, 54 kohta; tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, 28 kohta ja tuomio 7.9.2023, Beverage City Polska, C-832/21, EU:C:2023:635, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Unionin tuomioistuin on päätellyt tästä, että kun on kyse kanteista, jotka niitä nostettaessa liittyvät tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 6 artiklan 1 alakohdassa, joka vastaa asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohtaa, tarkoitetulla tavalla toisiinsa, asiaa käsittelevä tuomioistuin voi todeta tässä säännöksessä olevan toimivaltasäännön mahdollisen kiertämisen vain, mikäli on olemassa näyttöä, jonka perusteella tuomioistuin voi päätellä, että kantaja on luonut tai säilyttänyt keinotekoisesti kyseisen säännöksen soveltamista koskevat edellytykset (ks. analogisesti tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, 29 kohta).

25 Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava saman oikeudellisen tilanteen ja saman tosiseikaston olemassaoloa ottamalla huomioon kaikki sen käsiteltäväksi saatetun asian kannalta merkitykselliset seikat eri vastaajia vastaan esitettyjen kannevaatimusten osalta ja varmistuttava siitä, että vain sellaista kanssavastaajaa, jonka kotipaikka on asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivallan perusteena, vastaan esitettyjen kannevaatimusten tarkoituksena ei ole täyttää keinotekoisesti asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdan soveltamista koskevia edellytyksiä (ks. vastaavasti tuomio 7.9.2023, Beverage City Polska, C-832/21, EU:C:2023:635, 42 ja 45 kohta). Unionin tuomioistuin voi kuitenkin esittää ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joista on hyötyä tässä arvioinnissa.

26 Tästä näkökulmasta on muistutettava, että unionin tuomioistuin on katsonut, että saman tosiseikaston ja saman oikeudellisen tilanteen olemassaoloa koskevan edellytyksen on katsottava täyttyvän, kun useampaa komission päätöksellä todettuun unionin kilpailusääntöjen yhtenä

kokonaisuutena pidettävään jatkuvaan rikkomiseen osallistunutta yritystä vastaan on nostettu kanteita, jotka perustuvat niiden osallistumiseen tähän rikkomiseen, ja näin on huolimatta siitä, että pääasian vastaajat ovat osallistuneet kyseessä olevan kartellin täytäntöönpanoon maantieteellisesti ja ajallisesti eri tavalla (ks. vastaavasti tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, 21 kohta).

27 Kuten julkisasiamies on pääasiallisesti todennut ratkaisuehdotuksensa 40 kohdassa, sama toteamus pätee myös sellaisiin kanteisiin, jotka perustuvat yhtiön osallistumiseen unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomiseen ja jotka on esitetty tätä yhtiötä ja sen emoyhtiötä vastaan ja joiden yhteydessä niiden väitetään muodostavan yhdessä yhden ja saman yrityksen.

28 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa, joten – koska vastuu unionin kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuneesta vahingosta on yrityskohtaista – yrityksen, joka on rikkonut kyseisiä sääntöjä, on vastattava rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta (tuomio 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions ym., C-724/17, EU:C:2019:204, 30 ja 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Kun on osoitettu, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan unionin oikeuden kilpailusäännöissä tarkoitetun yrityksen, se, että on olemassa tällainen rikkomiseen syyllistynyt taloudellinen kokonaisuus, on itsessään ratkaiseva peruste sille, että jompikumpi yrityksen muodostavista yhtiöistä on vastuussa yrityksen kilpailua rajoittavasta toiminnasta. Tältä osin yrityksen käsite ja sitä kautta taloudellisen kokonaisuuden käsite johtavat suoraan lain nojalla yhteisvastuuseen niiden yksiköiden välillä, jotka muodostavat taloudellisen kokonaisuuden rikkomishetkellä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 43 ja 44 kohta).

30 Tältä osin se, että – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – emoyhtiön ja sen tytäryhtiön yhteisvastuuta unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomisesta ei ole todettu komission lopullisessa päätöksessä, ei ole esteenä asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdan soveltamiselle tällaisiin kanteisiin.

31 Päinvastoin, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 56 kohdassa, juuri tällaisessa tilanteessa on olemassa vaara siitä, että saman tosiseikaston ja saman oikeudellisen tilanteen yhteydessä annetaan keskenään ristiriitaisia ratkaisuja. Kuten asetuksen N:o 1215/2012 johdanto-osan 21 perustelukappaleesta ilmenee, kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 alakohdan säännöksellä pyritään nimenomaan välttämään tällainen riski.

32 Komission lopulliset päätökset unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomisesta nimittäin sitovat asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkia jäsenvaltion tuomioistuimia, jotka antavat ratkaisun samasta rikkomisesta. Sitä vastoin on niin, että kun jäsenvaltiot ovat direktiivin 2014/104 9 artiklan 1 kohdan mukaan velvollisia varmistamaan, että niiden kansallisia tuomioistuimia sitovat pelkästään niiden omien kilpailuviranomaisten tällaista rikkomista koskevat lopulliset päätökset, kyseisen 9 artiklan 2 kohdassa säädetään toisen jäsenvaltion kilpailuviranomaisen tekemien vastaavien päätösten osalta ainoastaan jäsenvaltioiden velvollisuudesta varmistaa, että tällaiset päätökset voidaan esittää niiden kansallisissa tuomioistuimissa alustavana näyttönä rikkomisesta.

33 Tämä asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdan tulkinta siten, että kyseistä säännöstä sovelletaan myös sekä emoyhtiötä että sen tytäryhtiötä, jonka kanssa ensiksi mainittu muodostaa taloudellisen kokonaisuuden, vastaan nostettuihin kanteisiin, jotka perustuvat siihen, että viimeksi

mainittu on osallistunut unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomiseen, on kyseisen asetuksen johdanto-osan 15 ja 16 perustelukappaleessa mainittujen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuutta ja oikeusvarmuuden periaatetta koskevien tavoitteiden mukainen.

34 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oikeusvarmuuden periaate edellyttää erityisesti, että erityistä toimivaltaa koskevia sääntöjä tulkitaan siten, että tavanomaisen valveutunut vastaaja voi kohtuullisesti ennakoida, missä muussa tuomioistuimessa kuin sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänen kotipaikkansa on, häntä vastaan voidaan nostaa kanne (tuomio 13.7.2006, Reisch Montage, C-103/05, EU:C:2006:471, 25 kohta).

35 Tämä koskee emoyhtiötä ja sen tytäryhtiötä, jonka kotipaikka on toisessa jäsenvaltiossa. Kun otetaan huomioon tämän tuomion 28 ja 29 kohdassa esiin tuodut seikat, kumpikin näistä yhtiöistä voi kohtuudella ennakoida, että jos yksi niistä rikkoo unionin kilpailusääntöjä, sitä vastaan voidaan nostaa kanne sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jossa toisella yhtiöllä on kotipaikka, tähän rikkomiseen perustuviin vaatimuksiin vastaamiseksi.

36 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii erityisesti sitä, mitä vaikutuksia asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdan mahdolliseen soveltamiseen on sillä, että yhtäältä kantaja vetoaa unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistunutta yhtiötä ja yhtiötä, joka omistaa ensin mainitun yhtiön kokonaan tai lähes kokonaan, vastaan esittämiensä vaatimusten tueksi emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskevaan olettamaan, ja toisaalta sillä, että jälkimmäinen yhtiö kiistää käyttäneensä ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöönsä ja muodostaneensa tämän kanssa taloudellisen kokonaisuuden.

37 Tältä osin on muistutettava ensinnäkin, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti kokonaan tai lähes kokonaan tytäryhtiönsä, joka on rikkonut kilpailusääntöjä, on olemassa kumottavissa oleva olettama eli emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskeva olettama, jonka mukaan emoyhtiö käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toimintaan (tuomio 26.10.2017, Global Steel Wire ym. v. komissio, C-457/16 P ja C-459/16 P–C-461/16 P, EU:C:2017:819, 84 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Tämä olettama on kehitetty asiayhteydessä, jossa kyseessä olevat yritykset ovat riitauttaneet komission päätökset, joissa on todettu niiden osallistuneen unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomiseen ja joissa niille on määrätty sakkoja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla. Tässä yhteydessä riittää, että komissio osoittaa emoyhtiön omistavan tytäryhtiönsä kokonaan tai lähes kokonaan, jotta voidaan olettaa, että emoyhtiö käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisen tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan. Komissio voi tämän jälkeen katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa sen tytäryhtiölle määrätyn sakon maksamisesta, ellei emoyhtiö, jonka asiana on kumota tämä olettama, esitä riittäviä todisteita sen osoittamiseksi, että tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (tuomio 26.10.2017, Global Steel Wire ym. v. komissio, C-457/16 P ja C-459/16 P–C-461/16 P, EU:C:2017:819, 84 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 Vaikka emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskevaa olettamaa on kehitelty asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla tehtyjen komission päätösten riitauttamisen yhteydessä, sitä voidaan soveltaa myös tapauksessa, jossa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka väittää kärsineensä vahinkoa yhtiön osallistumisesta unionin oikeuden kilpailusääntöjen rikkomiseen, on nostanut kanteen sellaista toista yhtiötä vastaan, joka omistaa ensin mainitun yhtiön kokonaan tai lähes kokonaan.

40 Unionin tuomioistuin on nimittäin katsonut, että unionin oikeuden kilpailusäännöissä tarkoitetulla yrityksen käsitteellä, joka on unionin oikeuden itsenäinen käsite, ei voi olla eri ulottuvuutta siinä asiayhteydessä, jossa komissio määrää sakkoja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla, kuin siinä asiayhteydessä, jossa on kyse unionin kilpailusääntöjen rikkomisesta johtuvista vahingonkorvauskanteista (tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 38 kohta).

41 Toiseksi on todettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, ei kansainvälisen toimivallan tarkistusvaiheessa arvioi, onko kanne otettava tutkittavaksi tai onko se perusteltu, vaan se toteaa ainoastaan ne liittymät tuomioistuinvaltioon, jotka asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohdan nojalla ovat perusteena sen toimivallalle.

42 Vaikka pitääkin paikkansa, että asetuksessa N:o 1215/2012 ei täsmennetä nimenomaisesti niiden valvontavelvollisuuksien laajuutta, joita kansallisilla tuomioistuimilla on niiden tutkiessa kansainvälistä toimivaltaansa, kun kyse on kansalliseen prosessioikeuteen liittyvästä seikasta, jota kyseisellä asetuksella ei pyritä yhtenäistämään, unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että kansallisen prosessioikeuden merkityksellisten sääntöjen soveltaminen ei saa vaarantaa kyseisen asetuksen tehokasta vaikutusta. Vaikka oikeusvarmuuden tavoite vaatiikin, että kansallinen tuomioistuin voi helposti ratkaista oman toimivaltansa ilman, että sen täytyisi tutkia pääasia, velvollisuus toimittaa kattava todistelu jo menettelyn tässä vaiheessa siltä osin kuin kyse on sekä toimivaltaan että pääasiaan liittyvistä, asian kannalta merkityksellisistä tosiseikoista aiheuttaisi vaaran siitä, että otetaan kantaa pääasiaan (ks. vastaavasti tuomio 28.1.2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, 61–63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Unionin tuomioistuin on myös täsmentänyt, että sekä hyvän lainkäytön tavoite että sen riippumattomuuden kunnioittaminen, joka tuomioistuimella on tuomiovaltaansa käyttäessään, edellyttävät, että asiaa käsittelevä tuomioistuin voi tutkia kansainvälisen toimivaltansa kaikkien hallussaan olevien tietojen – tarvittaessa myös vastaajan lausumien – valossa (ks. vastaavasti tuomio 28.1.2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, 64 kohta ja tuomio 16.6.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 45 kohta).

44 Tältä osin on todettava liittymästä, että merkityksellisiä ovat siten tiedot, joilla pyritään osoittamaan, että kanteen kohteena on sama tosiseikasto ja mahdollisesti sama oikeudellinen tilanne. Näin ollen kyseinen tuomioistuin saa kanteiden välisen liittymän todetakseen olettaa, että kantajan kannevaatimuksissaan esittämät, asian kannalta merkitykselliset väitteet sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun edellytyksistä pitävät paikkansa (ks. analogisesti tuomio 16.6.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Näin ollen pääasian kaltaisessa tilanteessa tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, voi tyytyä tarkistamaan, ettei ole ensi näkemältä poissuljettua, että emoyhtiöllä on ollut ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiöön, jotta se voisi todeta olevansa toimivaltainen kansallisen oikeuden sallimissa rajoissa.

46 Näin on, jos kantaja vetoaa emoyhtiön ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja vastuuta koskevaan olettamaan. Sen tarkistaminen, että emoyhtiötä, jonka kotipaikka on asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivallan perusteena, vastaan nostettu kanne ei ole keinotekoinen, edellyttää

kuitenkin, että vastaajat voivat vedota todisteisiin, jotka viittaavat joko siihen, että emoyhtiö ei suoraan tai välillisesti omista tytäryhtiötään kokonaan tai lähes kokonaan, tai siihen, että tämä olettama olisi kuitenkin kumottava.

47 Edellä todettujen seikkojen perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että asetuksen N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että sellaisten kanteiden osalta, joilla vaaditaan, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö velvoitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan vahinko, joka on aiheutunut siitä, että tytäryhtiö on rikkonut kilpailusääntöjä, emoyhtiön kotipaikan tuomioistuin, jossa kanteet on nostettu, tukeutuu kansainvälisen toimivaltansa osoittamiseksi olettamaan, jonka mukaan silloin, kun emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti kilpailusääntöjä rikkoneen tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan, sillä on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiöön, kunhan vastaajilta ei viedä mahdollisuutta vedota todisteisiin, jotka viittaavat joko siihen, että emoyhtiö ei omista tytäryhtiötään suoraan tai välillisesti kokonaan tai lähes kokonaan, tai siihen, että tämä olettama olisi kuitenkin kumottava.

Oikeudenkäyntikulut

48 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 8 artiklan 1 alakohtaa

on tulkittava siten, että

se ei ole esteenä sille, että sellaisten kanteiden osalta, joilla vaaditaan, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö velvoitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan vahinko, joka on aiheutunut siitä, että tytäryhtiö on rikkonut kilpailusääntöjä, emoyhtiön kotipaikan tuomioistuin, jossa kanteet on nostettu, tukeutuu kansainvälisen toimivaltansa osoittamiseksi olettamaan, jonka mukaan silloin, kun emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti kilpailusääntöjä rikkoneen tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan, sillä on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiöön, kunhan vastaajilta ei viedä mahdollisuutta vedota todisteisiin, jotka viittaavat joko siihen, että emoyhtiö ei omista tytäryhtiötään suoraan tai välillisesti kokonaan tai lähes kokonaan, tai siihen, että tämä olettama olisi kuitenkin kumottava.

Allekirjoitukset